

Vězeň času

Matt Haig

Kolik životů potřebujeme,
abychom se konečně naučili žít?

Matt Haig
VĚZEN ČASU

Matt Haig

VĚZEN ČASU

Přeložila

Hana Sichingerová

POZNÁMKA REDAKCE

V knize jsou použity verše z Shakespearovy hry
Jak se vám líbív překladu Josefa Václava Sládka.

Copyright © 2017 by Matt Haig
Copyright licensed by Canongate Books Ltd. arranged with
Andrew Nurnberg Associates International Limited
Translation © Hana Sichingerová, 2018
Czech Edition © Metafora, 2018

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-921-8 (pdf)

Pro Andreu

Často myslím na to, co mi před více než sto lety řekl ve svém newyorském bytě Hendrich.

„Nejdůležitější je nezamilovat se,“ začal. „Jsou i další pravidla, ale tohle je hlavní. Nezamilovat se. Nemilovat. Nesnít o lásce. Když se tím budeš řídit, zvládneš to.“

Díval jsem se přes vlnící se kouř z jeho doutníku ven na Central Park, kde ležely stromy vyvrácené hurikánem.

„Pochybuju, že se ještě někdy zamiluju,“ pronesl jsem.

Hendrich se usmál, jako ďábel, kterým klidně mohl být. „Výborně. Pochopitelně můžeš mít rád jídlo a hudbu a šampaňské nebo vzácná, sluncem prozářená říjnová odpoledne. Můžeš milovat dunění vodopádů i vůni starých knih, ale láska k lidem je zapovězená. Slyšíš? Nepřipoutávej se k lidem a k těm, se kterými se setkáš, se snaž cítit co nejméně. Protože jinak se pomalu zblázníš...“

PRVNÍ ČÁST

Život mezi jepicemi

Jsem starý.

To je první věc, kterou vám povím. Pravděpodobně tomu nebudete věřit. Kdybyste mě viděli, asi byste si mysleli, že je mi kolem čtyřiceti, ale nemohli byste se mýlit víc.

Jsem starý – ve smyslu starý jako strom nebo mlž zaděnka anebo renesanční obraz.

Abych to upřesnil: narodil jsem se před více než čtyřmi sty lety třetího března 1581 v ložnici mých rodičů ve třetím patře francouzského zámku, který býval mým domovem. Na tuhle část roku to byl teplý den a moje matka požádala chůvu, aby otevřela všechna okna.

„Bůh se na tebe usmál,“ vyprávěla mi matka. I když podle mého klidně mohla dodat – pokud Bůh vůbec existuje –, že to byl spíš úšklebek než úsměv.

Matka zemřela už hodně dávno. Kdežto já ne.

Mám totiž jistou dispozici.

Celkem dlouhou dobu jsem to považoval spíš za nemoc, ale nemoc není to pravé slovo. Nemoc se pojí se slabostí a churavěním. Lepší je říkat dispozice. Vzácná, ale ne ojedinelá. Nevíte o ní, dokud ji sami nemáte.

Nenajdete ji v žádných lékařských časopisech. Ani nemá žádný oficiální název. První vážený lékař, který ji pojmenoval, ji v devadesátých letech devatenáctého století nazval „anagérie“, vyslov anazérie, ale z pochopitelných důvodů se nikdy nestala obecně známou.

Tato dispozice se rozvine v období puberty. Zpočátku se při ní vlastně skoro nic neděje. Ten, kdo jí trpí, si ani nevšimne, že ji má. Koneckonců každý se ráno probudí

a v zrcadle spatří stejný obličej, jaký viděl včera. Den po dni, týden po týdnu, měsíc po měsíci, lidé se nemění příliš znatelně.

Ale jak čas ubíhá, začnou si ostatní o narozeninách nebo různých výročích všimat, že vůbec nestárnete.

Ve skutečnosti se ani těmto jedincům stárnutí nevyhýbá. Stárnou úplně stejně. Jen mnohem pomaleji. Rychlost stárnutí anageriků mírně kolísá, ale obecně odpovídá poměru 1:15. Někdy je to rok na každých třináct až čtrnáct let, u mě se to blíží patnácti.

Takže nejsme nesmrtelní. Naše těla a duše nejsou ve stázi. Podle posledních stále se měnících vědeckých poznatků, které se odvíjejí od různých aspektů procesu stárnutí – molekulární degenerace, buněčné vazby tkání, buněčné a molekulární mutace (včetně nejdůležitější jaderné DNA) –, je to tak, že stárneme v jiném časovém rámci.

Zešediví mi vlasy. Možná o ně přijdu. Pravděpodobně budu mít potíže se sluchem a artrózu. Mé oči zřejmě postihne stařecká vetchozrakost. Nakonec budu trpět úbytkem svalové hmoty a přestanu se pohybovat.

Zvláštností anagérie je, že díky ní máme lepší imunitní systém, který nás chrání před mnoha (ne všemi) virovými a bakteriálními infekcemi, avšak i ten nakonec začne selhávat. Nechci vás nudit vědou, ale zřejmě je to tak, že naše kostní dřevě vytváří v nejproduktivnějším věku více hematopoetických kmenových buněk – těch, ze kterých vznikají bílé krvinky. Je však důležité si uvědomit, že nás nijak nechrání před zraněními nebo špatnou výživou, ani netrvá věčně.

Takže ve mně nehledejte žádného sexy upíra, který je neustále na vrcholu plodných sil. I když musím přiznat, že pokud mezi úmrtím Napoleona a přistáním prvního člověka na měsíci uplynou pouhá desetiletí, můžete získat pocit, že žijete celou věčnost.

Jedním z důvodů, proč o nás lidé nevědí, je skutečnost, že nejsou připraveni tomu uvěřit.

Lidské bytosti zpravidla nedokážou přijmout nic, co se neslučuje s jejich viděním světa. Klidně bych mohl říct: „Je mi čtyři sta třicet devět let“, ale obvykle by následovala reakce: „A nezbláznil ses?“

Dalším důvodem, proč o nás lidé nevědí, je to, že jsme chráněni. Jistou organizací. Každý, kdo objeví naše tajemství a uvěří mu, má pocit, že jeho krátký život je najednou ještě kratší. Ale nebezpečí nehrozí jen od obyčejných lidí. Je i uvnitř.

Srí Lanka, před třemi týdny

Chandrika Seneviratne ležela ve stínu stromu asi sto metrů vzadu za chrámem. Po vrásčitém obličejí jí lezli mravenci. Oči měla zavřené. V listí nad sebou jsem zaslechl šustění. Vzhlédl jsem a uviděl opici, která mě shora obezřetně pozorovala.

Zeptal jsem se řidiče tuk-tuku, který mne přivezl, co je to za opici. Odpověděl, že se tomu červenohnědému druhu makaka s téměř lysým obličejem říká rileva.

„Jsou hodně ohrožené,“ vysvětlil mi. „Už jich zbývá jenom pár. Tohle je jejich místo.“

Opice utekla pryč.

Sáhl jsem ženě na ruku. Byla studená. Odhadl jsem, že tady musela ležet asi den. Držel jsem ji za ruku a najednou jsem se rozplakal. Nedokázal jsem potlačit emoce. Zaplavila mne vlna lítosti, úlevy, smutku a strachu. Byl jsem smutný, že už mi Chandrika nezodpoví moje otázky. A současně se mi ulevilo, že ji už nemusím zabít. Věděl jsem, že by musela zemřít.

Úleva se změnila v cosi jiného. Možná za to mohl stres, slunce nebo vaječná omeleta, kterou jsem měl k snídani, ale začal jsem zvracet. A v tu chvíli mi to došlo. *Už to dál nedokážu dělat.*

V chrámu nebyl telefon, proto jsem musel počkat, až se vrátím do svého hotelového pokoje ve starém pevnostním městě Galle. Ulepený vedrem jsem si zalezl pod moskytiéru a chvíli jen tak bezmyšlenkovitě civěl na pomalý stropní větrák, než jsem zavolal Hendrichovi.

„Udělal jsi, co jsi měl?“ zeptal se.

„Ano,“ odpověděl jsem napůl pravdivě. Koneckonců výsledek byl přesně takový, jaký chtěl. „Je mrtvá.“ Potom jsem se zeptal na to, na co jsem se ptal pokaždé. „Našli jste ji?“

„Ne,“ odpověděl jako vždycky. „Nenašli. Zatím.“

Zatím. Slovo, které vás může uvěznit v pasti na desetiletí. Ale tentokrát jsem dospěl k novému rozhodnutí.

„Poslyš, Hendrichu, mám prosbu. Chci normální život. Já už tohle nechci dělat.“

Unaveně si vzdychl. „Musím tě vidět. Už jsme se neviděli moc dlouho.“

Los Angeles, před dvěma týdny

Hendrich se vrátil do Los Angeles. Nežil tu od dvacátých let dvacátého století, tak usoudil, že bude celkem bezpečné se vrátit, protože už nemůže být naživu nikdo, kdo by si ho z té doby ještě pamatoval. Měl velký dům v Brentwoodu, který současně sloužil jako ústředí Společnosti albatrosů. Brentwood mu dokonale vyhovoval. Vzduch provoněný pelargoniemi, v okolí jen prostorné domy ukryté za vysokými zdmi a zelenými ploty, ulice zející prázdnotou, a dokonce i stromy působící dokonale, téměř sterilně.

Když jsem Hendricha uviděl u jeho velkého bazénu na slunečním lehátku s laptopem na klíně, dost mě to šokovalo. Hendrich vypadal většinou pořád stejně, ale nemohl jsem si pomoci, tentokrát se změnil. Vypadal mladší. Stále starý a artritický, ale prostě vypadal lépe než před sto lety.

„Ahoj, Hendrichu,“ pozdravil jsem. „Vypadáš dobře.“

Přikývl, jako by to pro něj nebyla žádná novinka. „Botox. A lifting čela.“

Dokonce si ani nedělal legraci. V tomhle životě býval plastický chirurg. Jeho krycí příběh zněl, že se na duchod přestěhoval z Miami do Los Angeles. Tím se vyhnul otázkám, proč nemá žádné místní bývalé klienty. Jmenoval se Henry Silverman. („Silverman. Líbí se ti to? Zní to, jako bych byl stárnoucí superhrdina. Což tak trochu jsem.“)

Posadil jsem se na prázdné lehátko. Služebná Rosella nám přinesla dvě zlatavě zbarvená smoothie. Všiml jsem si jeho rukou. Vypadaly staře. Jaterní skvrny, povolená kůže, modré žíly. Obličje dokážou lhát snáz než ruce.

„Rakytník. Je to hnus. Odpornost. Ochutnej.“

Na Hendrichovi bylo úžasné, jak se choval svědomitě. Podle mě byl takový vždycky. Rozhodně od devadesátých let devatenáctého století. A pravděpodobně se choval stejně i před staletími, když ještě prodával tulipány. Bylo to zvláštní. Byl starší než kdokoli z nás, a přitom neustále držel krok s dobou, ať panovala jakákoliv móda.

„Vtip je v tom,“ vysvětlil mi, „že začneš-li tady v Kalifornii stárnout, nemáš jinou možnost než se omlazovat. Jakmile dokážeš po čtyřicítce hýbat čelem, lidé začnou být velmi podezíraví.“

Vyprávěl mi, že pár let žil v Santa Barbaře, ale že se tam trochu nudil. „Santa Barbara je příjemná. Úplný ráj jen s trochu hustší dopravou. Ale v ráji se nic neděje. Měl jsem dům nahoře v kopcích. Každý večer jsem popíjel místní vína. Ale začínal jsem šílet. Dostával jsem záchvaty úzkosti. Žil jsem víc než sedm století a nikdy jsem neměl jediný záchvat úzkosti. Přežil jsem války a revoluce. V pohodě. Ale jen jsem se dostal do Santa Barbary, začal jsem se v noci ve své pohodlné posteli budit, jak mi šíleně tlouklo srdce, a s pocitem, že jsem uvězněný sám v sobě. Zato Los Angeles to je něco jiného. V Los Angeles jsem se hned zklidnil, to ti povím...“

„Cítit se klidně. To musí být hezké.“

Chvíli si mě pozorně prohlížel, jako bych byl umělecké dílo s nějakým skrytým významem. „Co se děje, Tome? Chyběl jsem ti?“

„Tak nějak.“

„Co se stalo? Bylo to na Islandu tak zlé?“

Než jsem zajel na svou krátkou misi na Srí Lanku, žil jsem osm let na Islandu.

„Byl jsem osamělý.“

„Ale já jsem si myslel, že po Torontu jsi chtěl být sám. Říkal jsi, že když jsi obklopený lidmi, cítíš skutečnou osamělost. Kromě toho přesně tohle myjsme, Tome. Samotáři.“

Zhluboka jsem se nadechl, jako by následující věta byla něco, pod čím je třeba podplavat. „Já už takový nechci být. Chci z toho ven.“

Nepřišla žádná velká reakce. Ani nemrkl. Díval jsem se na jeho pokroucené ruce a oteklé klouby prstů. „Nevede

z toho cesta ven, Tome. Ty to víš. Jsi albatros. Nejsi jepice. Jsi albatros.“

Podstata těchto názvů byla jednoduchá: o albatrosech se kdysi myslelo, že jsou dlouhověcí. Pravdou je, že se ve skutečnosti dožívají jen asi šedesáti let; mnohem méně než například žralok grónský, který žije až čtyři sta let, nebo mlž zaděnka, které vědci přezdívali Ming, protože některé se narodily spíš v době dynastie Ming, někdy před pěti sty lety. Každopádně my jsme albatrosové. Nebo krátce albové. A všichni ostatní lidé na zemi jsou jepice. Říká se jim tak podle krátkověkého vodního hmyzu, který celý životní cyklus prodělá během jednoho dne nebo – v případě jednoho poddruhu – během pěti minut.

Hendrich nikdy nemluvil o obyčejných lidských bytostech jinak než jako o jepicích. Mně tahle terminologie – kterou jsem měl hluboce zakořeněnou – začínala připadat stále směšnější.

Albatrosové. Jepice. Jak pošetilé.

Hendrich byl navzdory svému věku a inteligenci totiž naprosto nevyzrálý. Jako dítě. Neuvěřitelně staré dítě.

Tohle bylo skličující na tom, když jste znali ostatní alby. Uvědomovali jste si, že nejsme dokonalí. Nejsme superhrdinové. Jsme prostě jen staří. A v případech, jako byl Hendrich, nezáleželo na tom, kolik desetiletí nebo století ve skutečnosti uplynulo, protože jste vždycky byli omezeni svou osobností. Na tom žádný posun v čase nebo prostoru nemohl nic změnit. Nikdy jste nemohli utéct sami sobě.

„Abych pravdu řekl,“ spustil, „je to od tebe dost neuctivé. Po tom všem, co jsem pro tebe udělal.“

„Cením si toho, co jsi pro mě udělal...,“ zaváhal jsem. Co vlastně pro mě udělal? Nic z toho, co slíbil, že udělá, se nestalo.

„Uvědomuješ si, jaký je moderní svět, Tome? Není to jako za starých časů. Nemůžeš jenom tak změnit adresu a dopsat svoje jméno do farní matriky. Víš, co mě stojí udržet tebe a ostatní členy v bezpečí?“

„Aspoň bych ti ušetřil nějaké peníze.“

„Vždycky jsem se vyjadřoval naprosto jasně: tohle je jenom jednosměrná cesta –“

„Já jsem se o tuhle jednosměrnou cestu nikdy neprosil.“

Napil se slámkou smoothie a znechucením se otrásl. „Takový je život, nebo ne? Poslyš, dítě –“

„To jsem asi sotva.“

„Měl jsi na výběr. Ty ses rozhodl navštívit doktora Hutchinsona –“

„A nikdy bych to neudělal, kdybych věděl, co se mu stane.“

Zakroužil ve smoothie slámkou, pak odložil sklenici na stůlek vedle sebe a vzal si tabletu glukosaminu na svou artritidu.

„Potom tě budu muset nechat zabít.“ Skřehotavě se zasmál, aby naznačil, že to je vtip. Ale nebyl. Pochopitelně nebyl. „Uzavřeme dohodu, kompromis. Dám ti přesně takový život, jaký chceš – jakýkoliv život –, ale každých osm let mi jako obvykle zavoláš, a než si vybereš svou příští identitu, uděláš pro mne něco, o co tě požádám.“

Tohle všechno už jsem pochopitelně slyšel. A „jakýkoliv život, který chceš“ také nebyla tak úplně pravda. Předložil mi řadu návrhů a já si něco vybral. Ale moje reakce zněla jeho uším také povědomě.

„Máš nějaké nové zprávy o ní?“ Tuhle otázku jsem mu položil snad už stokrát, ale nikdy mi nezněla tak pateticky a beznadějně jako teď.

Díval se do svého pití. „Ne.“

Všiml jsem si, že to řekl o něco rychleji než normálně. „Hendrichu?“

„Ne. Nic nevím. Ale objevujeme teď neuvěřitelné množství nových lidí. Minulý rok přes sedmdesát. Vzpomínáš si, jak jsme začínali? Když byl dobrý rok, bylo jich pět. Pokud ji stále chceš najít, byl bys blázen, kdybys teď odešel.“

Zaslechl jsem tiché žbluňknutí v bazénu. Zvedl jsem se, došel na jeho okraj a uviděl myšku zoufale kroužící kolem vodního filtru. Klekl jsem si a vyndal to stvořeníčko ven. Odplazila se k dokonale zastřiženému trávníku.

Měl mě v hrsti a věděl to. Odtud nešlo odejít živý. A stejně bylo jednodušší zůstat. Byla v tom jistá útěcha – jako v pojištění.

„Jakýkoliv život?“

„Jakýkoliv život si budeš přát.“

Jsem si úplně jistý, že Hendrich, protože byl, jaký byl,

předpokládal, že si řeknu o něco extravagantního nebo nákladného. Že budu chtít žít na luxusní jachtě na pobřeží Amalfi, nebo v penthousu v Dubaji. Ale já to měl promyšlené a věděl jsem, o co si říct. „Chci se vrátit do Londýna.“

„Do Londýna? Ona tam pravděpodobně není, to víš.“

„Vím. Prostě se tam chci vrátit. Mám pocit, jako bych se vracel domů. Chci být učitel. Učitel dějepisu.“

Zasmál se. „Učitel dějepisu. Na univerzitě?“

„Na základní škole. Ano, učitel dějepisu na druhém stupni. Myslím, že to by pro mě mohla být vhodná práce.“

Hendrich se usmál a podíval se na mě s mírně zmatečným výrazem, jako bych si objednal kuře místo humra. „To je skvělé. Ano. Stačí jen zařídit pár věcí a...“

Zatímco Hendrich pokračoval, díval jsem se, jak myška zalézá do křoví, mizí v temných stínech a utíká za svobodou.